

Balek, Tijana

Граматички деривати глагола любитъ у контексту видске (не)парности и валентности (са кратким освртом на еквиваленте у српском језику)

Opera Slavica. 2021, vol. 31, iss. 4, pp. 45-57

ISSN 1211-7676 (print); ISSN 2336-4459 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/OS2021-4-4>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144544>

License: [CC BY-SA 4.0 International](#)

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Граматички деривати глагола *любить* у контексту видске (не)парности и валентности (са кратким освртом на еквиваленте у српском језику)

Grammatical Derivatives of the Verb *Ljubit'* in the Context of Aspectual Pairness and Valency (with a Short Overview on the Translational Equivalents in Serbian)

Тијана Балек

(Нови Сад, Србија)

Апстракт:

Истраживање је посвећено граматичким (махом префиксалним) изведеницама руског глагола *любить*. Оно је посебно фокусирано на видску (не)парност деривата наведеног глагола регистрованих у релевантним реченицама руског језика, као и на њихове валенцијске особине. Добијени резултати указују на то да су посматрани глаголи углавном двовалентни; као и да се међу анализираним јединицама налазе различити случајеви у погледу видске кореспонденције. Другим речима, присутни су како видски парни глаголи попут *влюбить(ся) – влюблять(ся)*, али и они који припадају једновидским (као и мотивни *любить*): *недолюбливать* и *полюбить(ся)*. Српски еквиваленти често показују аналитизам, што условљава преводну асиметрију која је такође размотрена у раду.

Кључне речи:

деривати глагола *любить*; видска (не)парност; валентност; емоционални односи; руски језик; српски еквиваленти

Abstract:

The paper describes grammatical (mostly prefixed) derivatives of the Russian verb *ljubit'*. It is specially focused on aspectual pairness of the derivatives of the given verb registered in relevant Russian dictionaries, as well as on valency of the derivatives. Obtained results show that analyzed verbs are mostly bivalent and that there are different cases of the aspectual pairness. In other words, there are aspectual pairs such as *vljubit'(sja) – vljublaj'(sja)*, but there are also verbs without aspectual pair (just like motive verb *ljubit'*): *nedoljublivat'* and *poljubit'(sja)*. Serbian equivalents show analyticism, conditioning translational asymmetry.

Key words:

derivatives of the verb *ljubit'*; aspectual pairness; valency; emotional relations; Russian language; Serbian equivalents

Предмет датог рада јесте анализа граматичких деривата глагола *любить* у руском језику у контексту видске (не)парности и валенцијских карактеристика, а коментаришу се и особине глагола који представљају њихове преводне еквиваленте у српском језику. Дакле, будући да творбени опсег лексеме *любить* није претерано широк, у фокусу нашег рада су регистроване граматичке изведенице настале помоћу следећих префикса: *недо-* (*недолюбливать*), *по-* (*полюбить(ся)*), *в-* (*влюбить(ся) – влюблять(ся)*) и *раз-* (*разлюбить(ся) – разлюблять(ся)*). Најпре треба указати на чињеницу да се, без обзира на готово идентичан семантички садржај глагола *любить* у поређењу са српским глаголом *волетти*, који се могу сматрати и прототипичним представницима глагола емоционалног садржаја са позитивним значењем¹, у руском језику користе, када је реч о граматичким дериватима, сасвим другачији деривациони афикси (неки од њих се у српском језику не јављају са еквивалентним основама (или су пак такви случајеви ретки), те се стога употребљавају аналитичке конструкције, што ће у наставку бити показано). Дата околност условљава знатну преводну асиметрију, а то ће такође бити размотрено.

Класификација глагола *любить* унутар глаголске лексике са емоционалним значењем није уједначена. Наиме, дати глагол, са једне стране, сврстава се у класу глагола којима се денотирају емоционални односи², чије је

1 BALEK, T.: *Morfosintaksičke i pragmatičke osobine glagola ljubit'(sja) i voleti (se) kao eksponenata glagola sa značenjem pozitivnih osećanja u ruskom i srpskom jeziku*. *Philologia Mediana*, 2021, br. 13, s. 739–755.

2 IORDANSKAJA, L. N.: *Popytka leksikografičeskogo tolkovanija gruppy russkich slov so značenijem čuvstva*. *Mašinnyj perevod i prikladnaja lingvistika*, 1970, № 3, s. 3–26. PADUČEVA, Je. V.: *Dinamičeskiye modeli v semantike leksiki*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2004.

категоријално обележје осећање одређеног емоционалног односа према некоме или нечему, тј. емоционална повезаност човека са другим људима, предметима, појавама итд³. С друге пак стране, глагол *любить*, као и други који припадају семантичкој парадигми у којој је наведена лексема типични члан, заузимају међупозицију у односу на глаголе са значењем емоционалног преживљавања и емоционалног односа⁴. Сматрамо да граматичке изведенице задржавају дату релацију. Дакле, с обзиром на то да, како је горе истакнуто, творбени опсег глагола *любить* није нарочито продуктиван, он представља мотивациону базу за образовање следећих глагола с модификованом семантиком: једновидских глагола *недолюбивать*, *полюбить* и *полюбится*, као и видских парова *влюбить* : *влюблять*, *влюбляться* : *влюбиться* и *разлюбить* : *разлюблять*, односно *разлюбляться* : *разлюбиться*⁵. Наведени глаголи, иако нису страног порекла и не одликују се стилском маркираношћу⁶, према подацима *Националној корпусу руској језика* који су наведени у даљем тексту рада, немају знатан удео у активном лексичком фонду руског језика.

Анализу започињемо изведеницама са префиксом *в-*, односно видским паром *влюбить* : *влюблять* и његовом варијантном рефлексивном формом *влюбляться* : *влюбиться*. Наиме, нерелексивни видски пар поседује, према подацима доступним у четворотомном *Речнику руској језика*⁷ Руске Академије наука, веома просту дефиницију, уп.: *Влюбить* (несов. *влюблять*). – *Заставить полюбить, увлечься*. Међутим, незнатно сложенијом семантиком одликује се рефлексивна форма: *Влюбиться* – (несов. *влюбляться*). *Почувствовать любовное влечение к кому-л. || Увлечься чем-л., поддаться очарованию чего-л.*⁸. Сличне дефиниције посматраних лексема доступне су и у седамнаестотомном

3 DOVGAL', A. V. – ŠEPELEVA, Ju. A.: *Semantičeskije osobennosti glagolov so značenijami 'emociional'noje sostojanije' i 'emociional'noje otnošenije' v anglijskom jazyke*. In: Val'ter, Ch. et al. (ed.): *Acta Germano-Slavica*. Mahileŭ: MhDU, 2015, № 6, s. 49.

4 VASIL'JEV, L. M.: *Semantika russkogo glagola*. Moskva: Vysšaja škola, 1981, s. 108.

5 TICHONOV, A. N.: *Novyj slovoobrazovatel'nyj slovar' russkogo jazyka*. Moskva: AST, 2014.

6 Према JEVGEN'JEVA, A. P.: *Slovar' russkogo jazyka: v 4-ch tomach*. Moskva: Russkij jazyk – Poligrafresursy, 1999. <<http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>>. [online]. [cit. 1. 8. 2021]. С друге стране, као разговорне форме регистровани су глаголи *полюбится*, *разлюбить*, *разлюбиться*, *разлюблять* и *разлюбляться* (ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1960, t. 10, s. 1146.; ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1961, t. 12, s. 369.).

7 JEVGEN'JEVA, A. P.: *Slovar' russkogo jazyka: v 4-ch tomach*. Moskva: Russkij jazyk – Poligrafresursy, 1999. <<http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>>. [online]. [cit. 1. 8. 2021].

8 Ibidem.

*Речнику савременој руској књижевној језика*⁹. Наведеним глаголским паровима у преводу на српски језик не одговара нити један дериват лексеме *волетти*. Наиме, пар *влюбить* : *влюблять* се на српски језик (формално) преводи перифрастичном конструкцијом са значењем изазивања код кога позитивно конотиране емоције – *љобудити/љобуђивати љубав у коме* или, евентуално, *залудети која*¹⁰. Са друге стране, видском пару са рефлексивним маркером (постфиксом *-ся*) *влюбляться* : *влюбиться* у српском језику одговара видски пар *заљубљивати се* : *заљубити се*¹¹, односно, како видимо, у конкретном случају се у српском језику не употребљава глагол настао од именице *воља*¹² (како је код *волетти*) него од именице *љубав* (корен речи је *-љуб-*, као што је и код *любить*¹³). Уп. нпр.: (1) *В это время Левин часто бывал в доме Щербацких и влюбился в дом Щербацких*¹⁴. // *У то време Љевин је често оглазио у кућу Шчербацкима, и заљубио се у ту кућу*¹⁵; (2) *Во время своего студенчества он чуть было не влюбился в старшую, Долли, но ее вскоре выдали замуж за Облонского. // Као студент умало се није заљубио у најстарију, Доли; њу убрзо угадоше за Облонској;* (3) – *Ты пойми, – сказал он, – что это не любовь. Я был влюблен, но это не то. // – Разумеј ме – њоче он. – Ово није љубав. Ја сам и раније бивао заљубљен, али ово је друјо;* (4) – *Ну-с, он появился здесь вскоре после тебя, и, как я понимаю, он по уши влюблен в Кити... // – Овамо је дошао Вронски убрзо њосле твоја огласка, и, како ми се чини, до ушију се заљубио у Кити...*

Као што можемо видети, у примерима на српском језику (било да су употребљене рефлексивне или нерелективне форме руских глаголских облика) глагол *заљубити се* доминантан је преводни еквивалент, што потврђује да се приликом преношења значења ових лексема у српском језику чешће користе глаголи с кореном *-љуб-*. Када је пак реч о валенцијским особинама наведених глагола, запажа се да они могу бити како једновалентни (у оним

9 ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1951, t. 2, s. 455–457.

10 STANKOVIĆ, B.: *Rusko-srpski rečnik*. Novi Sad: Prometej, 2008, s. 85.

11 Ibidem.

12 SKOK, P.: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga treća poni² – Ž. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1973, s. 614.

13 SKOK, P.: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga druga K – poni¹. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1972, s. 337–339.

14 Примери на руском језику у даљем тексту рада (осим ако је наведено другачије) преузети су из: TOLSTOJ, L. N.: *Anna Karenina*. <<https://ilibrary.ru/text/1099/index.html>>. [online]. [cit. 7. 7. 2021].

15 Уколико није друкчије назначено, примери на српском језику преузети су из: TOLSTOJ, L. N.: *Ana Karenina*. <<http://www.umetnickaskolanis.com/wp-content/uploads/2017/09/Lav-Nikolajevic%CC%8C-Tolstoj-Ana-Karenina.pdf>>. [online]. [cit. 7. 7. 2021].

случајевима када се констатује да неко осећа позитивну емоцију (експеријент), али онај ка коме је емоција упућена (реципијент) није назначен у исказу)¹⁶ тако и двовалентни (уколико је појам ка којем је осећање усмерено лексикализован). Наравно, позитивно осећање може бити усмерено и на инаниматан појам: предмет, идеју и сл.¹⁷ Уп.: (5) *Уж не **влюбился** ли я в самом деле?*¹⁸; (6) *А младший — безумно **влюбился** в Алису Селезневу*¹⁹; (7) *Я **влюбилась** в историю этой пары...*²⁰; (8) *В меня там **влюбился** бандит, проходу не давал, пришлось убежать*²¹; (9) — *Как пришло решение открыть бизнес? — Конкретно с «Партией еды»: а) когда я **влюбился** в саму идею; б) когда нашел партнеров под проект. Между а) и б) прошло примерно полгода*²²; (10) *Тогда я в это дело **влюбился**, стал дальше изучать и понял, что нашел пустую нишу: 90 процентов людей страдают мышечной недостаточностью как минимум третьей степени*²³.

Наиме, како показују наведени примери, уколико објекат ка којем је усмерено позитивно осећање није лексикализован, реч је о тзв. општефактичком значењу којим се констатује присуство чега, општа чињеница (у нашем случају – осећање љубави) и глагол је једновалентан. Уколико је пак у исказу назначен дати објекат/реципијент љубави, тада је он обавезно граматикизован акузативом с предлогом *в*, а семантички аналогну конструкцију у српском језику представља акузатив са предлогом *у*. Међутим, без обзира на то што су у наведеним примерима глаголске лексеме у руском језику рефлексивне, реципрочност (узајамно осећање љубави) није присутна јер ју је у руском језику потребно (додатно) лексички маркирати. У ту сврху може се употребити сложена узајамно-повратна заменица *друг друга* (срп. *једно друго, међусобно* и сл.): (11) *Это была стройная, очаровательная девушка, и весь радостный облик её струил ласку на окружающий мир. Мы **влюбились** друг в друга*²⁴; (12) *Итак,*

16 На пример *Я влюбился*. Оваква употреба је ретка јер је обично реципијент/објекат осећања назначен.

17 Уп. и сегмент из горенаведених примера *влюбился в дом Щербацких // заљубио се у ту кућу*.

18 NACIONAL'NYJ KORPUS RUSKOGO JAZYKA. <<https://ruscorpora.ru/new/>>. [online]. [cit. 1. 8. 2021].

19 Ibidem.

20 Ibidem.

21 Ibidem.

22 Ibidem.

23 Ibidem.

24 Ibidem.

бабушка в девушках жила в Гомеле, работала в парикмахерской, где-то они с дедушкой встретились, **влюбились** друг в друга и решили пожениться²⁵.

Нерефлексивна форма глагола *влюблять* користи се и у случајевима када се жели посебно истаћи да је у некоме изазвано осећање љубави, и тада се може допуна граматицизовати и беспредлошким акузативом²⁶, премда је акузатив с предлогом *в* чешће у употреби. Посматрани руски глаголи јављају се и у изразима типа *Влюбляться : влюбиться без памяти / по уши* (срп. *заљубљивати се : заљубити се до/преко ушију; до безумности* и сл.), којима се описује велики интензитет позитивно конотираног осећања (в. и горенаведене примере). На основу изложеног може се закључити да се посматрани видски парови, осим хомонимије и преводне асиметрије, не одликују посебним карактеристикама нити семантичке нити синтаксичке природе.

Знатно интересантнији за анализу јесу (не)рефлексивни видски парови *разлюбить(ся) : разлюблять(ся)*²⁷, којима се денотира *престанак* осећања љубави према коме/чему. Ови се парови у *Речнику савременој руској књижевној језика*²⁸ дефинишу веома једноставно: *Переставать любить, кого-, что-либо*, односно *Об исчезновении чувства любви у кого-либо*. Главна специфичност датих руских глаголских лексема састоји се у томе што се њихово значење у српском језику мора изразити аналитички јер не постоји одговарајућа лексема којом би се престанак љубави на адекватан начин описао. То се, наиме, у српском језику може постићи предикатом у чијем су саставу глаголи *престати*, који има граматичко значење свршеног вида и у датом споју је синсемантичан и носи обележје фазности (тачније, достизања крајње тачке у вршењу радње), и *волет*, са граматишким значењем несвршеног вида²⁹ у функцији управног члана и семантичког тежишта предикатске јединице.³⁰ Осим тога, престанак радње денотиране руским глаголима *разлюбить(ся) : разлюблять(ся)* може бити изражен и уколико се употреби прилог *више* у темпоралном значењу уз

25 Ibidem.

26 Уп. *А вот ты меня влюбил с такой великолепной лёгкостью, что и сам не заметил*. У примерима овог типа имплицирана је допуна у акузативу *в себя*, а субјекат је логички (срп. *заљубио си ме у себе*). Дата конструкција се у руском језику такође често среће.

27 Нерефлексивна глаголска лексема несвршеног вида има и секундарно имперфективизовану варијантну форму *разлюбливать*.

28 ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1961, t. 12, s. 369.

29 Заправо, доминанте низова, *любить* и *волет*, уопште немају кореспондент свршеног вида, тј. они су *imperfectiva tantum*.

30 С друге стране, у српском језику постоји глагол *одљубити се*, али не постоји **одволет*. Будући да се њима изражава престанак различитих (иако позитивних) осећања, не поистовећујемо их приликом анализе.

обавезно негиран предикат, чиме се добија комуникативна ситуација типа ‘више не X’ → *више не воleti која/шта*. Уп.: (11) *Ей казалось, что он, зная это, скорее может **разлюбить** ее; // Чинило јој се, ако би он то сазнао, могао би убрзо **престати** да је **воли**...;* (12) *И вдруг ей пришла странная мысль: — что, если он **разлюбил** ее? // И одједном је обузе чудна мисао: а ако је он **више не воли**?;* (13) *Она думала, что он **разлюбил** ее, она чувствовала себя близкою к отчаянию, и вследствие этого она почувствовала себя особенно возбужденною. // Мислила је да је он **више не воли**, осећала да је близу очајања, и услед тога била врло уздугтена.;* (14) *И так же как прежде, занятиями днем и морфином по ночам она могла заглушать страшные мысли о том, что будет, если он **разлюбит** ее. // И, исто као и ње, може зајлушивати дању радом, а ноћу морфијумом страшне мисли о томе: **шта ће бити** ако је он **престане воleti**.*

Из наведених примера се запажа да су посматрани глаголи у руском језику двовалентни, односно да се мора лексикализовати како експеријент (онај који је доживљавао прекинуто осећање љубави), тако и реципијент (особа ка којој је дато осећање било усмерено (граматикализована беспредлошким акузативом), уз напомену да се у тој позицији обавезно мора јавити аниматан објекат. У српском језику је ситуација врло слична, а разлика је једино у начину преношења семантичког садржаја руске глаголске лексеме, што је горе појашњено. Дакле, с обзиром на семантичке специфичности, ове бисмо глаголе могли посматрати и као прелазну фазу од глагола емоционалних односа ка глаголима емоционалних стања.

Поред анализираних видских парова, глагол *любить* јавља се као мотиватор за настанак једновидских глагола, односно глагола који немају видски кореспондент супротне граматичке (видске) садржине. Реч је о *полюбить(ся)*, који поседује само свршени вид (*perfectiva tantum*), и о *недолюбливать*, који поседује само несвршени вид (*imperfectiva tantum*).

У погледу семантичког садржаја глагол *полюбить(ся)*³¹ је веома сличан глаголу *заволети (се)* у српском језику, односно ове две речи су регистроване

31 *Полюбить* има укупно 4 значења (ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1960, t. 10, s. 1145–1146.): 1. Почувствовать глубокую привязанность, преданность к кому-, чему-либо, признавая высокое значение, достоинство и т. п. кого-, чего-либо. || Почувствовать склонность, привязанность к кому-либо вследствие близкого родства, дружбы, товарищества и т. п. 2. Почувствовать горячую сердечную склонность, влечение к лицу другого пола. 3. Почувствовать внутреннее влечение, склонность, тяготение к чему-либо. || Испытывая удовольствие (от созерцания, ощущения чего-либо), привыкнуть, привязаться к чему-либо. || Пристраститься к чему-либо; отдать предпочтение. || Оценить, признать что-либо. 4. Предпочесть что-либо как наилучшее условие своего существования, обитания. О животных. Уп. такође и: *Полюбиться* (ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1960, t. 10, s. 1146–1147.): 1. Разг. Понравиться кому-либо, прийтись

као прави преводни еквиваленти³², те су у својеврсном хетеронимском односу, премда се и у датом случају ради о глаголима с различитим кореном (в. горе). Осим тога, потребно је рећи да у српском језику постоји хомонимски пар глаголу *полюбить* – глагол *йољубити*, који подразумева физичку манифестацију осећања љубави, односно додир уснама (пољубац). Са друге стране, наведеном српском глаголу *йољубити* у руском језику одговара лексема *поцеловать*. Ипак, без обзира на сличност семантичких садржаја лексема-хетеронима у руском (*полюбить*) и српском језику (*заволети*), према нашој интерпретацији извесне разлике постоје у њиховој акционалној припадности, што се очитује у погледу маркирања трајања глаголом денотиране ситуације у поређеним језицима. Наиме, у српском језику је реч о инхоативном глаголу којим се маркира прва, почетна фаза у вршењу одређене радње која затим имплицитно наставља да се одвија у времену. У руском пак језику, што се лако може закључити из дате речничке одреднице, изостаје одређење типа *йочети осећати X*, дакле нема компоненте почетности већ делимитативности (ограничености) радње. Другим речима, трајање глаголом денотиране ситуације се маркира као кратко, али нема података о наставку дате ситуације како је код инхоативних глагола. Ипак, како показују примери, одсуство те компоненте не утиче на инхоативну интерпретацију глагола *йољубить* приликом превода на српски језик. Уп.: (15) Он **полюбил** Голенищева за это замечание и от состояния уныния вдруг перешел к восторгу. // Он **заволе** Голенищева збој те најомене, и из сете ѝрете одједном у одушевљење.; (16) Одеваясь, она занялась больше, чем все эти дни, своим туалетом, как будто он мог, разлюбив ее, опять **полюбить** за то, что на ней будет то платье и та прическа, которые больше шли к ней. // Облачећи се ѝазила је на своју тоалету више нејо ѝоследњих дана, као да би је он мојао, ако је више не воли, ѝоново **заволети** зато што ће на њој бити она хаљина и она фризура која јој најлеише стоји.; (17) – Да, но в ней нет этой действительности, как во мне; я понимаю, что он меня никогда бы не **полюбил**. Она вся духовная... // – Да, али у њој нема оне стварности као у мени; уверена сам да он мене никад не би **заволео**. Она је сва духовна.; (18) – Но не так, как с Николенькой покойным... вы **полюбили** друг друга, – докончил Левин. // – Али није тако као с ѝокојним Николицом... вас двоје сте се **заволели** – доврши Љевин. У примеру (16) могућа је инхоативна интерпретација руског глагола *полюбить*, као и његовог еквивалента у српском језику *заволети*, искључиво зато што су дати адвербијали времена *опять* односно *ѝоново*, којима се маркира поновно

по вкусу. 2. Простореч. Полюбить (во 2-м знач.) друг друга. 3. Безл. Простореч. Пришлось, придется полюбить.

32 STANKOVIĆ, B.: *Rusko-srpski rečnik*. Novi Sad: Prometej, 2008, s. 599.

извршење глаголом денотиране ситуације (испочетка, понављање почетне фазе у осећању љубави). Као код многих претходно анализираних лексема у руском језику, рефлексивност глагола не имплицира обавезну реципрочност у погледу осећања љубави, већ ју је неопходно лексикализовати сложеном узајамно-повратном заменицом *друг друга*. Валенцијски потенцијал глагола *полюбить* и његове рефлексивне форме није нарочито развијен. Наиме, они су двовалентни и агенси су најчешће аниматни, а реципијент позитивног осећања граматикализује се акузативом без предлога. Ипак, уколико је агенс животиња а позитивно осећање се односи на станиште/средину у којој она борави, тада је објекат, природно, инаниматан (истоветно значење присутно је и код глагола *воleti* у српском језику): (19) *Никто уже не живет там, и толькo видны по песку следы оленей, бирюков, зайцев и фазанов, полюбивших эти места*³³.

Последњи дериват глагола *любить* који се подвргава анализи јесте једновидски глагол несвршеног вида *недолюбливать*, који се, условно речено, налази на прелазном стадијуму од лексема са позитивно конотираним семантичким емоционалним садржајем ка онима које имају негативну семантику. *Недолюбливать*, наиме, има само једно значење, и то: *Чувствовать некоторую неприязнь, нерасположение к кому-, чему-либо*³⁴; а на српски језик се најчешће преводи описно – *не трџети, не воleti која, бити несклон, ненаклоњен коме*³⁵. Иако се, с обзиром на не претерано речнички спецификован семантички садржај ове глаголске лексеме (уп. неодређену заменицу у оквиру саме дефиниције – *некоторую неприязнь*), он може тумачити и као позитиван и као негативан, сматрамо да је, барем без додатних екстралингвистичких фактора, чешће негативан. У примеру (20) употребљен је и израз *благо говорећи* (рус. *мягко говоря*) који помаже да се ситуација процени као каузатор негативних осећања³⁶, па је приликом преноса значења на српски језик³⁷ могуће употребити негиране

33 Пример је преузет из речничке одреднице дате у: ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1960, t. 10, s. 1146.

34 ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Leningrad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1958, t. 7, s. 826.

35 STANKOVIĆ, B.: *Rusko-srpski rečnik*. Novi Sad: Prometej, 2008, s. 407.

36 LJU, È – ŠEREMET'JEVA, Je. S.: *Metatekstovij operator «mjagko govorja»: specifika funkcionirovanija*. Litera, 2021, № 5, s. 66.

37 Уп. могућа преводна решења на српском језику: (20a) *Мужа алкохоличара, сина, чији је мозак створен само за војску, и пасторку коју, благо говорећи, не воли* [не трпи, не подноси], *посебно након што је њен син решио да је ожени* (превод наш); (21a) *Житељи Северне престонице васпитани на предивним архитектурним обрасцима не подносе* [не воле, не трпе] савремене римејкове (превод наш); (22a) *Дина није подносила* [није трпела, мрзела је] *ту досадно бучну и неискрену жену...* (превод наш); (23a) *Нажалост, како кажу, не воли* [не подноси, не трпи] *милицију* (превод наш); (24a) *Био је склон мирном породичном животу и мрзео је* [није подносио, није трпео] *бучну уметничку бојмију* (превод наш).

форме глагола *волетти* (може се сматрати еуфемизмом у односу на облике којима се директно изражава негативан однос), *трѣети* или *ѿдносити* (премда је исказан негативни емоционални однос, он је блажи у односу на глагол *мрзети*). Дато аналогно решење применљиво је и у (22) и (23), у којем је реч о колективном реципијенту (*милиција*), као и у (21), где се ради о неживом појму: (20) *Алкоголика мужа, сына, у которого мозг заточен только под армию, и неродную дочь, которую, мягко говоря, недолюбливает, особенно после того, как её сын решает жениться на ней;* (21) *Жители Северной столицы, воспитанные на прекрасных архитектурных образцах, современный новодел недолюбливают;* (22) *Дина недолюбливала эту назойливо-шумную и неискреннюю женщину и не поддерживала с ней отношений со дня маминой смерти, но теперь она написала ей покаянное письмо — та незамедлительно откликнулась, и завязалась оживленная переписка;* (23) *К сожалению, по слухам, он недолюбливает милицию;* (24) *Он был склонен к размеренной семейной жизни и недолюбливал шумную артистическую богему*³⁸.

Са аспекта морфемске структуре посматрани глагол припада денормативном начину глаголске радње, формално презентованом помоћу префикса *недо-* који се у српском ретко користи³⁹, а чија је одлика (из)вршење радње мање (или слабије) него што је претпостављено нормом садржаном у семантици мотивног глагола. Међутим, у анализираном случају се не ради о осећању љубави слабијег интензитета него што је то случај с глаголом *любить* пошто формална и садржинска страна датог префиксалног глагола нису истоветне (уп. горенаведене речничке дефиниције). Посматрани глагол је двовалентан с аниматним субјектом, док је објекат у акузативу без предлога и може имати обележја и живо и неживо, што наведени примери потврђују.

Такође, примећено је да анализирани граматички деривати показују прагматичке разлике у односу на мотивни глагол *любить*, што подразумева да се они не користе као перформативи⁴⁰, односно, иако се датим глаголима описује емоционални однос експеријента и реципијента или објекта, нема подуђивања на конкретну активност која се треба предузети. Поред тога, према

38 Сви примери су преузети из: NACIONAL'NYJ KORPUS RUSKOGO JAZYKA. <<https://ruscorpora.ru/new/>>. [online]. [cit. 1. 8. 2021]. У књижевним делима из којих су ексцерпирани илустративни примери дати глаголски облик није пронађен.

39 TOŠOVIĆ, B.: *Sposoby glagol'nogo dejstvija v serbskom, chorvatskom i bošnjackom jazykach*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009, s. 86.

40 О датом аспекту употребе глагола *любить* и *волетти* в. код: BALEK, T.: *Morfosintaksičke i pragmatičke osobine glagola ljubiti'(sja) i voleti (se) kao eksponenata glagola sa značenjem pozitivnih osećanja u ruskom i srpskom jeziku*. Philologia Mediana, 2021, br. 13, s. 749–750.

подацима из *Националној корпусу руској језика*⁴¹ може се закључити да се проучаване лексеме или не срећу у 1. лицу једнине презента индикатива (или пак футура, у зависности од вида), што је основни услов контекстуалне реализације перформатива, (ради се о *разлюбится*, чија укупна фреквенција износи 4, и *разлюблять(ся)*, где је нерелексивна форма присутна у 14 случајева, а релексивна само у 2), или је пак њихова фреквенција у датом облику ниска у односу на укупан број регистрованих: *влюбить* (4 од 203), *влюблять* (3 од 56), *влюбляться* (73 од 1805), *влюбиться* (81 од 5611); *разлюбить* (81 од 1613). Глаголи без видског кореспондента супротне грамаичке садржине следе наведени модел, те се у 1. лицу једнине презента (или футура) индикатива појављују знатно ређе у односу на укупну заступљеност. На пример, *полюбить* се у датом облику бележи 319 пута од укупно 12676, док се његова релексивна варијанта *полюбится* у тој форми јавља свега у 2 примера од регистрованих 1165. Исто тако, *недолюбивать* је присутан у 955 примера, али само у 44 је реч о 1. лицу једнине. Српски еквиваленти посматраних изведеница се такође не употребљавају у перформативној функцији, посебно када је реч о аналитичким структурама.

Спроведена анализа грамаичких изведеница глагола *любить* у погледу видске корелативности и њихових валенцијских карактеристика показала је да они задржавају одређене грамаичке параметре мотивне речи. Наиме, то се, пре свега, односи на њихову валентност јер су све посматране речи (како једновидски глаголи *недолюбивать*, *полюбить* и *полюбится*, тако и видски парови *влюбить* : *влюблять*, *влюбляться* : *влюбиться* и *разлюбить* : *разлюблять*, односно *разлюбляться* : *разлюбиться*) двовалентне, што је својствено глаголима емоционалних односа.

Премда полазни глагол нема видски парњак, додавањем творбених афикса настају нови глаголи који такође немају парњак, било свршеног (*недолюбивать*) или несвршеног вида (*полюбить(ся)*). Заједничко свим дериватима јесте да се не јављају у функцији перформатива, док мотивни *любить* поседује ту могућност. Када је пак реч о еквивалентима на српском језику, често се користе глаголи са кореном *-љуб-* (мотивисани именицом *љубав*); уз то, значење се са руског на српски представља и аналитичким конструкцијама у којима учествују и фазни глаголи са глаголом емоционалне вредности као носиоцем њиховог значења.

Своју примену резултати датог испитивања могу имати, на пример, уколико би наставак анализе био оријентисан на грађу на српском језику, односно на

41 NACIONAL 'NYJ KORPUS RUSSKOGO JAZYKA. <<https://ruscorpora.ru/new/>>. [online]. [cit. 1. 8. 2021].

дефинисање видског и валенцијског потенцијала деривата глагола *воleti* уз поређење са овде презентованим материјалом. Након тога би се креирала база за проширење анализе како на скупину глагола емоционалних односа у ширем смислу, тако и на друге подгрупе емоционалне глаголске лексике.

Литература:

- BALEK, T.: *Morfosintaksičke i pragmatičke osobine glagola ljubit'(sja) i voleti (se) kao ekspanenata glagola sa značenjem pozitivnih osećanja u ruskom i srpskom jeziku*. *Philologia Mediana*, 2021, br. 13, s. 739–755. ISSN 1821-3332.
- ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Lenin-grad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1951, t. 2.
- ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Lenin-grad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1958, t. 7.
- ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Lenin-grad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1960, t. 10.
- ČERNYŠEV, V. I.: *Slovar' sovremennogo russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva–Lenin-grad: Iz-vo Akademii Nauk SSSR, 1961, t. 12.
- DOVGAL', A. V. – ŠEPELEVA, Ju. A.: *Semantičeskije osobennosti glagolov so značenijami 'emocional'noje sostojanije' i 'emocional'noje otnošenije' v anglijskom jazyke*. In: Val'ter, Ch. et al. (ed.): *Acta Germano-Slavica*. Mahileŭ: MhDU, 2015, № 6, s. 48–52. ISBN 978-985-568-038-4.
- IODANSKAJA, L. N.: *Popytka leksikografičeskogo tolkovanija gruppy russkich slov so značenijem čuvstva*. *Mašinnyj perevod i prikladnaja lingvistika*, 1970, № 3, s. 3–26.
- JEVGEN'JEVA, A. P.: *Slovar' russkogo jazyka: v 4-ch tomach*. Moskva: Russkij jazyk – Poligrafresursy, 1999, <<http://feb-web.ru/feb/mas/mas-abc/default.asp>>. [online] [cit. 1. 8. 2021].
- LJU, È – ŠEREMET'JEVA, Je. S.: *Metatekstovyy operator «mjagko govorja»: specifična funkcionirovanija*. *Litera*, 2021, № 5, s. 59–70. ISSN 2409-8698.
- NACIONAL'NYJ KORPUS RUSSKOGO JAZYKA. <<https://ruscorpora.ru/new/>>. [online] [cit. 1. 8. 2021].
- PADUČEVA, Je. V.: *Dinamičeskije modeli v semantike leksiki*. Moskva: Jazyki slavjanskoj kul'tury, 2004. ISBN 5-94457-161-6.
- SKOK, P.: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga druga K – poni¹. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1972. ISBN 86-407-0064-8.
- SKOK, P.: *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Knjiga treća poni² – Ž. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1973. ISBN 86-407-0064-8.

STANKOVIĆ, B.: *Rusko-srpski rečnik*. Novi Sad: Prometej, 2008, 1001 s. ISBN 987-86-515-0300-2.

TICHONOV, A. N.: *Novyj slovoobrazovatel'nyj slovar' russkogo jazyka*. Moskva: AST, 2014. ISBN 978-5-17-082826-5.

TOLSTOJ, L. N.: *Ana Karenjina*. <<http://www.umetnickaskolanis.com/wp-content/uploads/2017/09/Lav-Nikolajevic%CC%8C-Tolstoj-Ana-Karenjina.pdf>>. [online]. [cit. 7. 7. 2021].

TOLSTOJ, L. N.: *Anna Karenina*. <<https://ilibrary.ru/text/1099/index.html>>. [online]. [cit. 7. 7. 2021].

TOŠOVIĆ, B.: *Sposoby glagol'nogo dejstvija v serbskom, chorvatskom i bošnjackom jazykach*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009. <https://www.gewi.uni-graz.at/gralis-alt/GraLiS_TB/Bibliographie/pdf/Tosovic_Sposoby_gl_dejstvija_BKS_2008b.pdf>. [online]. [cit. 2. 8. 2021].

VASIL'JEV, L. M.: *Semantika russkogo glagola*. Moskva: Vyššaja škola, 1981.

About the author

Tijana Balek

University of Novi Sad, Faculty of Philosophy, Department of Slavic Studies, Novi Sad, Serbia

tijana.balek@ff.uns.ac.rs

This work can be used in accordance with the Creative Commons BY-SA 4.0 International license terms and conditions (<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>>). This does not apply to works or elements (such as images or photographs) that are used in the work under a contractual license or exception or limitation to relevant rights.

